

УДК 378.14

МОДУЛЬНЕ НАВЧАННЯ ЯК АСПЕКТ СУЧАСНИХ НАВЧАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Гайдамака Г.Г.

Актуальність. Підготовка до входження вітчизняної вищої освіти до Європейської (Болонської) системи навчання вимагає певних змін, які в першу чергу стосуються організації системи навчання.

У педагогічній теорії і практиці чітко виділяються три основні категорії та відповідні їм види педагогічної діяльності: виховання, освіта й навчання.

Вступ до проблеми. Навчання – це педагогічний процес, в ході якого студенти під керівництвом викладачів опановують знання, оволодівають уміннями та навичками. Він завжди двосторонній і охоплює діяльність викладача (викладання) і діяльність студента (навчання).

Відомо, що кожний навчальний предмет – це ієрархічно описані знання й уміння, які, як певний навчальний зміст, підлягають засвоєнню студентами. Зміст навчального предмета визначає відповідні методи навчання, характер навчальних посібників, терміни навчання та інші складові навчального процесу.

Зміна форми навчання, скорочення обсягу годин, які виділяються навчальними закладами на такі предмети, як українська мова за професійним спрямуванням та українська мова як іноземна (для громадян СНД), висувають нові вимоги до змісту навчання, його структури, до пошуків нових технологій у навчанні.

У лінгводидактиці поняття „технологія навчання” слід розуміти як раціональну організацію навчального процесу шляхом оптимізації діяльності викладача і студента з широким використанням усіх дидактичних можливостей та засобів навчання. Таке розуміння технології навчання вміщує широкий спектр можливостей для інтенсифікації навчального процесу, який передбачає раціональне планування, спрямоване на мобільне управління навчальним процесом, на активізацію навчальної діяльності, на підвищення мотивації навчання.

Одним з елементів раціонального планування є модульне навчання.

Модульне навчання (МН), загальні положення якого були сформульовані наприкінці 60-х років ХХ століття у США, швидко розповсюдилось в освітніх системах Європи й Америки. В кінці ХХ століття МН стає одним з найбільш цілісних системних підходів до процесу навчання, який забезпечував високоефективну технологію дидактичного процесу.

Сутність дидактичного процесу за модульною технологією полягає в тому, що зміст навчання структурується в автономні організаційно-методичні блоки (модулі), а зміст і обсяг модулів у свою чергу варіюються залежно від профільної та рівневої диференціації навчання й дидактичної мети. Такий підхід дає змогу максимально індивідуалізувати навчальний процес.

Засновником модульного навчання є американський дослідник Дж. Расселл. У роботі “Modular instruction” (1974) автор визначає модуль як навчальний пакет, що охоплює концептуальну одиницю навчального матеріалу і вимагає від учня певних самостійних дій. Учень, виконуючи їх самостійно і відповідно до своїх індивідуальних особливостей, опановує навчальний матеріал.

МОДУЛЬНЕ НАВЧАННЯ ЯК АСПЕКТ СУЧАСНИХ НАВЧАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

До нашої країни модульне навчання потрапило в кінці 80-х років завдяки працям дослідника П. Юцявічене [6] та його послідовників А. Алексюка [1], Г.В. Лаврентьєва та Н.Б. Лаврентьєва [3], Е.В. Лузика [4], М.О Чошонова [5], Г.Г Гайдамаки [2] та інших. Узагальнення робіт названих авторів дозволяє говорити, що мета модульного навчання – створення сприятливих умов для розвитку особистості шляхом забезпечення гнучкості змісту навчання, пристосування системи навчання до індивідуальних потреб особистості і рівня її базової підготовки шляхом організації навчально-пізнавальної діяльності за індивідуальною навчальною програмою.

Теоретичний аналіз робіт вищезазначених авторів дозволяє виділити такі особливості модульного навчання:

- забезпечення обов'язкового опрацювання кожного компонента дидактичної системи і наочне його представлення в модульній програмі та модулях;
- чітка структуризація змісту навчання, послідовне викладення теоретичного матеріалу, забезпечення навчального процесу інформаційно-предметною системою оцінювання та контролю засвоєння знань, що дозволяє коректувати процес навчання;
- варіативність навчання, адаптація навчального процесу до індивідуальних можливостей і потреб студентів.

Ці особливості модульного навчання дозволяють виявити високу технологічність, яка визначається:

- структуризацією змісту навчання;
- чіткою послідовністю подачі всіх елементів дидактичної системи (мети, змісту, способів управління навчальним процесом) у формі модульної програми;
- варіативністю структурних організаційно-методичних одиниць.

Аналіз сутності модульного навчання дозволяє визначити його як інноваційний вид навчання, що базується на діяльнісному підході і принципі свідомості (усвідомлюється програма навчання та власний шлях навчання), який характеризується замкненим типом управління завдяки модульній програмі та модулям.

Центральним поняттям технології модульного навчання є поняття *модуль*. Аналіз визначення модуля теоретиками і практиками модульного навчання показує неоднозначність тлумачення його сутності. Узагальнюючи визначення поняття „навчальний модуль” (НМ) стосовно до системи навчання української мови за професійним спрямуванням та навчання української мови як іноземної, під модулем слід розуміти автономну організаційно-методичну структуру навчальної дисципліни, яка вміщує в себе дидактичну мету, логічно завершену одиницю навчального матеріалу (складену з урахуванням междисциплінарних та внутрішньопредметних зв'язків), методичне керівництво (включаючи дидактичні матеріали) та систему контролю.

Побудова процесу навчання української мови за професійним спрямуванням та української мови як іноземної на модульній основі дозволяє:

1) здійснювати у дидактичній єдності інтеграцію та диференціацію змісту навчання шляхом групування проблемних модулів навчального матеріалу, який забезпечує розробку у повному, скороченому або поглибленому варіантах, що допомагає вирішити проблему рівневої та профільної диференціації у процесі навчання;

2) здійснювати самостійний вибір студентами того чи іншого варіанту модульної програми залежно від рівня навчання та забезпечувати їм індивідуальний темп засвоєння програми;

3) переносити акцент в роботі викладача в бік консультативно-координуючих функцій управління пізнавальною діяльністю студентів.

Таким чином сутність модульного навчання полягає в тому, що для досягнення певного рівня комунікативної компетенції студентів на основі відповідних принципів і факторів здійснюється укрупнене структурування змісту навчального матеріалу, вибір адекватних йому

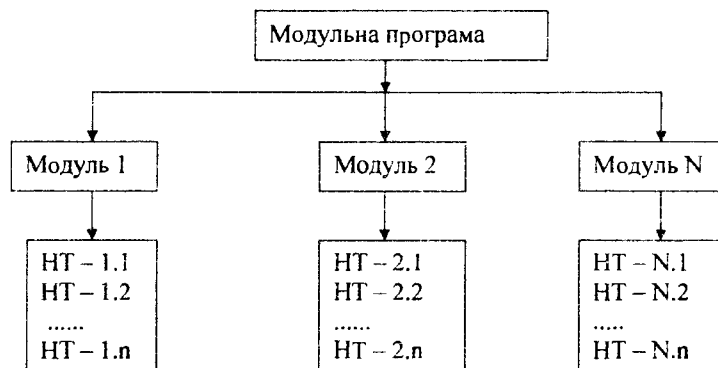
методів, засобів і форм навчання, спрямованих на самостійний вибір і проходження студентами повного, скороченого або поглибленого варіантів навчання.

Модульне навчання української мови за професійним спрямуванням та української мови як іноземної передбачає створення модульної програми. Модульна програма – це дидактична парадигма, що складається з окремих модулів, кожний з яких має певну дидактичну мету. Досягнення цієї мети забезпечується конкретною дозою змісту навчального матеріалу, засвоєння якого діагностується контрольними завданнями.

Дидактична система модульного навчання, як і будь-яка дидактична система, передбачає проектування змісту навчання відповідно до поставленої мети та загальнодидактичних принципів і критеріїв. Зміст навчального предмету оформляється у вигляді програми, проектування якої здійснюється на основі загальноприйнятих принципів:

- формування змісту навчального предмету навколо базових понять та методів;
- систематичності та логічної послідовності викладення навчального матеріалу;
- цілісності і практичної значущості змісту;
- наочності подання навчального матеріалу.

Схематично структуру модульної програми можна представити так:

Створюючи модульну програму і враховуючи специфіку модульного навчання, слід дотримуватись таких принципів: модульності, структуризації, гнучкості, оперативності, ларитетності, реалізації зворотного зв'язку.

Принцип модульності полягає в основній ідеї модульного навчання – використанні в процесі навчання модулів як основного засобу засвоєння студентами дози навчальної інформації з майбутньої професійної діяльності. Принцип модульності забезпечує індивідуалізацію навчання, оскільки забезпечує варіативність змісту і способів його засвоєння в залежності від рівня базової (середньої) освіти студентів, а також особливостей їхньої професійної спеціалізації.

Принцип гнучкості означає здатність оперативно реагувати та мобільно адаптуватись до науково-технічних та соціально-економічних умов, що постійно змінюються. Гнучкість торкається структурного, змістовного та технологічного аспектів навчального процесу.

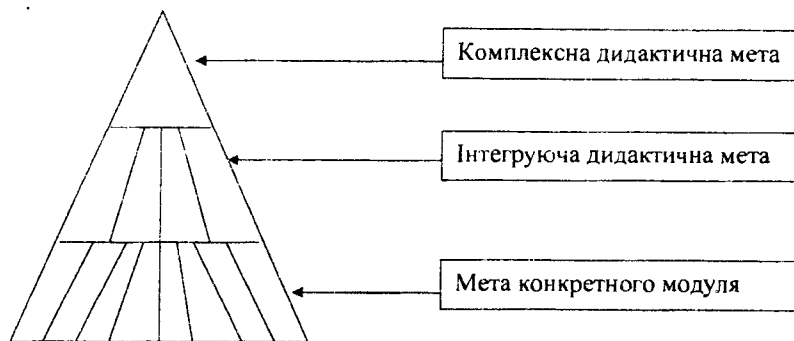
Навчальний процес, регламентований модульним навчальним планом, враховуючи індивідуальні особливості студентів, може бути змінений шляхом зміни кількості, структури та послідовності засвоєння модулів (структурна гнучкість). Змістова гнучкість відбивається, насамперед, у диференціації навчання, а технологічна – у варіативності методів навчання та мобільності контролю й оцінювання.

Принцип оперативності передбачає у першу чергу необхідність в організації системи оперативного зворотного зв'язку у навчальному процесі з метою своєчасного контролю, коректування й оцінювання успішності опанування програмою модуля.

МОДУЛЬНЕ НАВЧАННЯ ЯК АСПЕКТ СУЧАСНИХ НАВЧАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Принцип структурування змісту навчання передбачає розподіл навчального матеріалу в межах модуля на структурні елементи, перед кожним таким елементом (темою) ставиться певна дидактична мета, а зміст навчання подається в такому обсязі, щоб забезпечити його якісне засвоєння. Модульною програмою реалізується комплексна дидактична мета, яка складається з інтегруючої дидактичної мети (вона складається з мети кожного конкретного модуля). Зміст модуля структурують (розподіляють) на навчальні елементи, яким відповідають свої цілі, причому кожний навчальний елемент повинен співвідноситись з певним функціональним елементом навчальної діяльності.

П.О Юцявічене схематично цей принцип подає у вигляді піраміди:

Принцип реалізації зворотного зв'язку забезпечує управління навчальним процесом шляхом створення системи контролю та самоконтролю засвоєння навчального матеріалу модуля.

Процес побудови модульної програми починається з визначення її структури, яка має складатися з:

- 1) визначення комплексної дидактичної мети і назви модульної програми;
- 2) визначення інтегруючих цілей відповідних їм модулів;
- 3) побудови структури модульної програми;
- 4) визначення структури окремих цілей у складі кожної інтегруючої дидактичної мети;
- 5) побудови структури конкретного модуля на основі структурних окремих цілей.

Висновки. Відповідно до визначеної структури модульної програми формується зміст кожного модуля, який обов'язково має містити такі структурні елементи: 1) дидактичну мету; 2) власне навчальний матеріал, розподілений на навчальні елементи, та методичне забезпечення процесу його засвоєння; 3) інформацію про способи контролю і самоконтролю та про можливі способи засвоєння даного навчального матеріалу.

Список літератури

1. Алексюк А. Педагогіка вищої школи. Курс лекцій: модульне навчання. – К., 1993.
2. Гайдамака Г.Г. Тестовий контроль сформованості комунікативної компетенції з російської мови студентів національних груп немовного вузу: Дис. канд. пед. наук. – М., 1992.
3. Лаврентьев Г., Лаврентьева Н. Складні технології модульного навчання. – Барнаул: Алт. держ. ун-т, 1994.
4. Лузик Е. Розробка і впровадження критеріально-орієнтовних тестів досягнень з навчальних дисциплін. – К., 1996.
5. Чошинов М. Теорія і технологія проблемно-модульного навчання в професійній школі: Дис. докт. пед. наук. – Казань, 1996.
6. Юцявічене П. Теоретичні основи модульного навчання: Дис. докт. пед. наук. – Вільнюс, 1990.

Поступила до редакції 24.02.2005 р.